

Opgericht 1 oktober 1922

Sellichia

Leeuwenkrabbels. 24 september 1947

De herdenking onzer gevallenen

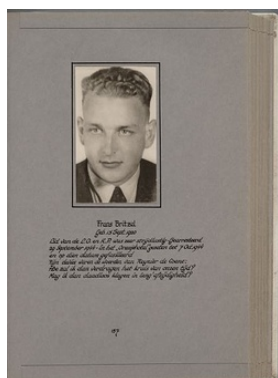
Zaterdagmiddag herdacht onze vereniging in een korte sobere plechtigheid de Achillianen, die ons in de afgelopen oorlog door 's vijands hand ontvielen. Om drie uur verzamelden wij ons bij de ingang van de begraafplaats te Rijswijk en begaven ons vervolgens naar de laatste rustplaats van Frans Britzel. Nadat alle Achillianen, waaronder ook veel adspiranten waren, zich bij het graf hadden opgesteld, sprak Thom een kort woord, gewijd aan de nagedachtenis van:

Wim Smid, gesneuveld op 10 Mei 1940 bij Ockenburg

Frans Britzel, gefusilleerd bij de spoorbaan te Rijswijk op 7 October 1944 en

Bruun Lameijn, overleden in een kamp op Sumatra de 15^e Juni 1945.

Daarop had de kranslegging plaats. Van het aanvankelijke voornemen om dit door twee onzer adspiranten te doen geschieden moest worden afgezien, daar het fraaie bloemwerk, door ons lid Chris Coeland op buitengewoon stijlvolle wijze opgemaakt, voor hen te zwaar zou zijn geweest. Vervolgens verwijlden we door het betrachten van enige minuten stilte in gedachten bij onze gevallen vrienden, waarna de plechtigheid met langzaam defileren langs het graf werd besloten.

Naschrift Harald: Wim Smid (lidnummer 392) werd lid van Achilles op 23 november 1938. Frans Britzel (geboren 13 september 1920, lidnummer 547) werd lid van Achilles op 9 juni 1943. Bruun Lameijn (geboren 3 december 1905, lidnummer 49) werd lid van Achilles op 14 augustus 1924. Achilles had in 1943 zes seniorenteamen. Frans Britzel speelde in het tweede. In de LK van 3 november 1943 stond het volgende bericht: **Korfbalschoenen** Frans Britzel, Cederstraat 63, heeft te koop een paar korfbalschoenen, maat 41.

‘Want de dood is altijd voor een ander’

Frans Britzel, verzetsstrijder én Achilliaan

Na wat speurwerk op Google, kwam ik erachter dat Thérèse Clay een boek heeft geschreven dat gaat over het fusilleren van tien verzetsstrijders op de spoorbaan tussen Den Haag en Delft op 7 oktober 1944. Frans Britzel was één van deze tien verzetsstrijders en de neef van de auteur. Waar zouden we zijn zonder Bol.com? Op een vrijdag besteld, de volgende ochtend lag het boek op mijn deurmat en zondag kon ik hem in mijn boekenkast zetten. Een meeslepend verhaal waarbij het dan toch wel bijzonder is om af en toe passages over korfbal te lezen.

Uit het boek *‘want de dood is altijd voor een ander’* heb ik fragmenten uit de bewaard gebleven brieven (geschreven aan een neef) van Frans Britzel overgenomen. Met toestemming van uitgeverij Elmar BV in Rijswijk.

18 mei 1940 Een kennis van Pim uit Den Haag bracht me gisteren een briefje. Of ik a.u.b. morgen (vandaag dus) me in leiden wilde vervoegen aan het Rapenburg om ongeveer 12 uur. Dat heb ik natuurlijk gedaan. Op de fiets nog een beste trap, maar 't viel te doen. Op Pim's kamer waren al andere lui, nog twee studenten (Peter en Hans) en een verpleegster, Miriam.....

We hebben de hele middag verhitte discussies gevoerd over wat we allemaal zouden kunnen doen. Soms ware de ideeën te gek voor woorden, maar langzamerhand kwam er wat lijn in. Sabotage van Duitse doelen leek ons een eerste vereiste. Het probleem was alleen hoe we aan materiaal moesten komen en wie ons kon leren hoe er mee om te gaan. Peter zei dat zijn oom, die beroepsmilitair is, misschien wel zouden helpen.

Maandag 20 mei Wordt er bij jullie veel gediscussieerd over het vertrek van de koningin en de regering? Volgens mij is het een hele logische stap geweest. Ze zouden immers als gijzelaars van de mof veel slechter af zijn geweest?.....

Zaterdag 25 mei Pim is naar Den Haag gekomen en we hebben met Hans en Ans (verloofde) Scheveningen ‘onveilig’ gemaakt. Alles leek zo heel gewoon, ik kreeg helemaal geen ‘oorlogsgevoel’. Hans had inderdaad zijn camera bij zich, maar toen Ans hem wees op een groepje Duitse soldaten stopte hij het ding toch maar gauw weg in zijn rugzak.

Zaterdag 29 juni Gewoon een korfbalwedstrijd gespeeld. Later met Victor en Chris op een terrasje gehangen. Alsof er niets veranderd is. De verjaardag van Prins Bernhard heeft wel wat mensen op de been gebracht, veel anders gezien in nogal at knoopsgaten. Wat suf dat ik zelf niet heb gedacht aan zo'n simpele demonstratie voor het koningshuis.

Prins Bernhard

Koningin Wilhelmina

Woensdag 3 juliAlle niet-Arische vreemdelingen moeten zich melden. Miriam maakt zich grote zorgen dat het daar niet bij zal blijven. Ik ben bang dat ze gelijk zal krijgen.

Augustus We mogen niet vlaggen voor onze Willemien, de 31^e. Jammer dat ik geen oranje sokken of overhemd heb. Toch iets op verzinnen.....

Er zijn jongelui als landarbeider, vrijwillig naar Duitsland vertrokken. Hoe halen ze het in hun hoofd, de stommelingen.....

Met Chris en Victor gezeild. Was zeer plezierig en we hebben helemaal niet over de oorlog gesproken, alleen over korfbal, de competitie en zo. Er schijnt binnen de korfbalclub een stel te zijn dat een verzetsgroep op wil richten. Ik doe daar geloof ik maar niet aan mee. Als alles een beetje gaat lopen zal ik aan Leiden en Utrecht de handen vol hebben(hoop ik). Bovendien vind ik dat ze er niet zo openlijk over zouden moeten praten.

Ergens in maart Het is eigenlijk gek dat we vrolijk doorgaan met korfbaltrainingen en wedstrijden. Ik moet zeggen dat ik het ter ontspanning niet onprettig vind. Binnen de club gaan er stemmen op om, zolang de mof hier regeert, de club op te heffen. Maar het zal toch niet lang meer duren voor ook sportvermaak verboden zal zijn. Voorlopig klinkt de Duitse propaganda nog zeer pro sport en daar maken we dan maar gewoon gebruik van.....

22 juni 1941 De inval in Rusland door de Duitsers is een feit. Ach, Napoleon indachtig zullen ze de Russische winter niet overleven. Mooi zo! Hoewel, dat duurt nog maanden.....

Ik heb mijn persoonsbewijs gehaald en ben er direct mee naar Chris gegaan. Toen zijn moeder me in zijn kamer binnenliet bleek er al; bezoek te zijn, hetgesprek stotke opvallend plotseling. Toen Chris zag dat ik het was ontspande hij en stelde me voor aan André. Hij heeft met zijn zus een kamerverhuurbedrijf aan de Laan van Meerdervoort, zijn zus woont boven de zaak.....

In verband met de 'nieuwe orde'in de sport met Karel Lotsy als stuwende kracht, is met algemeen goedvinden onze korfbalvereniging opgeheven. Jammer, maar wel noodzakelijk. Wij willen immers niet mee doen aan de nieuwe orde.....

(Harald: In eerste instantie vermoedde ik dat Frans Britzel lid was van ODI -Ontspanning door Inspanning-, de club die verscheidene Joodse leden telde en om principiële redenen besloot tot opheffing. In september 1941 werd de afdeling Den Haag van de Nederlandse Korfbal Bond namelijk gedwongen haar Joodse leden, onder wie zeer oude getrouwen, uit te sluiten. ODI was van oorsprong een scholierenclub, destijds opgericht door de H.B.S. aan de van den Boschstraat. Bron: 50 jaar Haagse KorfbalBond 1919-1969. Na Thérèse Clay gesproken te hebben bleek dit niet O.D.I. te zijn maar korfbalvereniging de IJsvogels waar Frans lid van was.Op internet heb ik daar niet veel over kunnen vinden, behalve dan dat de heer W.A. Pleisier deze vereniging heeft opgericht en in 1959 de christelijke korfbal vereniging N.I.O in Rotterdam oprichtte. Dat wordt nog een keer speuren in het archief van de Haagse Korfbal Bond / Rijndelfland dat nu vast is ondergebracht bij het district Noord West).

Enkele dagen later Binnen de club zijn eindelijk beslissingen gevallen. Er is een zogenaamd dagelijks bestuur dat eventuele acties coördineert en de club is in kleinere groepen opgedeeld. Er zal ook niet meer gezamenlijk vergaderd worden. Ik ben ingedeeld bij een groepje dat overvallen op wapendepots en distributiekantoren moet voorbereiden. We willen ook zo gauw mogelijk aan Duitse uniformen zien te komen.....

Ik kreeg van het bestuur te horen dat het beter zou zijn wanneer ik me zou aansluiten bij een korfbalclub die wel blijft spelen in de competitie onder de nieuwe orde. Ben ik niet blij mee maar ik zie de logica er wel van in. Zolang ik me zogenaamd neutraal opstel zal ik minder last hebben van vragen van buitenstaanders of binnen de kennisenkring. Ik heb me inmiddels bij een andere korfbalploeg laten inschrijven. Ik heb een proeftraining meegedaan en ben ingedeeld in het eerste.....

(Harald: Heeft Frans na zijn vertrek bij de IJsvogels dan ook nog even bij een andere club in Den Haag gekorfbald? Want bovenstaand fragment uit een brief is in 1941 geschreven en op 9 juni 1943 werd hij lid van Achilles en kreeg lidnummer 547. Thérèse Clay mailde mij dat zij hier nog eens over had nagedacht. Frans heeft op een gegeven moment een rugkwaal gefingeerd - dat had te maken met de Nederlandse Arbeids Dienst en is ook te lezen in het boek - en deze rugkwaal moest ook

zogenaamd weer genezen. Meteen weer gaan korfballen, dat kan te opvallend zijn. In ons gesprek liet Thérèse mij onder andere weten dat Frans te weinig tijd had om in het eerste te spelen vanwege zijn werkzaamheden. In de Leeuwenkrabbels van 1943 en 1944 is Frans terug te vinden als speler van het tweede. Het is dus waarschijnlijk dat Frans na het vertrek bij de IJsvogels uiteindelijk pas op 9 juni 1943 weer lid werd van een korfbalvereniging, Achilles dus).

Met Utrecht ben ik overeengekomen dat ik me niet aan de oproep voor de Arbeidsdienst zal onttrekken. Ik heb er niet echt veel zin in, maar het kan eventueel later mooi als dekmantel gebruikt worden.....Van de korfbal- en andere vrienden hoop ik dat ze zelf snugger genoeg zijn om te snappen dat ik niet werkelijk voor m'n lol ga. We zullen zien.....

ZaterdagIemand heeft gepraat tijdens ondervraging. Als ik bedenken wat hij moet hebben doorgemaakt tot ze hem zover hebben gekregen. Het resultaat is echter wel veel arrestaties. De prof en Pim zijn ook gepakt. Pim heeft nog geprobeerd om door het wc-raampje weg te komen, maar zag er vanaf toen hij merkte dat de tuin eronder een te diepe sprong betekende. Had hij het toch maar gedaan. Alex is inmiddels gefusilleerd en ik ben bang dat Pim geen ander lot beschoren zal zijn.....

.....Er wordt weer gesproken over de liquidatie van P. Iemand zei: "Zijn liefde voor zijn vrouw is groter dan zijn verantwoordelijkheidsgevoel ten opzichte van ons". Wel, dat vind ik nogal logisch, maar dat hij niet gehandhaafd kan blijven is ook duidelijk. Er is besloten hem zo snel mogelijk te liquideren. Ik vroeg me hardop af of wij op die manier wel voor God mochten spelen. Peter zei: "Maar als we het niet doen spelen we ook voor God, want zijn blijven leven betekent waarschijnlijk de dood voor vele anderen". Ik weet dat hij gelijk heeft, maar iemand in koelen bloede neerschieten, iemand die je kent als een van de eersten die fel in verzet kwam tegen de mof? We zijn even oud.

.....Toen ik ze aan zag komen wist ik dat ik het niet kon. Iemand in zijn gezicht kijken en de trekker overhalen. Mijn hand krampte om het pistool. Ik liep ze zonder groet voorbij en probeerde Peter's wanhopige blik niet te zien. Toen ik ze net voorbij was draaide ik me om en schoot P. In de rug. Het was niet genoeg. Hij viel wel, maar was niet dood. Heel kalm haalde Peter een pistool uit zijn zak en maakte het karwei af. Ik was doorgelopen en na een paar minuten haalde Peter me in. Hij gaf me een klap op mijn schouder en zwijgend liepen we door, de Bosjes van Poot uit.....

Bosjes van Poot

Bonnenkaarten

een persoonsbewijs (PB)

Maart 1943, vrijdagavond Ik werk nu in de Goudenregenstraat bij de distributiedienst en hoop zoveel mogelijk bonkaarten te kunnen 'organiseren' zonder dat het al te veel opvalt. Er worden hier ook persoonsbewijzen verstrekt en als het goed is moet ik toch een flink aantal lege pb's kunnen bemachtigen.....

(Harald: De toenemende oorlogsdreiging in de jaren dertig was voor de Nederlandse overheid voldoende aanleiding om instanties in het leven te roepen die speciale wettelijke bevoegdheden kregen. De spil van het distributie- en rantsoeneringsstelsel was het in Den Haag gevestigde Centraal Distributie Kantoor, dat belast werd met alle mogelijke distributiemaatregelen waar kleinhandelaren en consumenten mee te maken konden krijgen. De uitvoering werd in handen gelegd van de plaatselijke distributiediensten. Voor Den Haag betekende dit in 1939 de oprichting van de Haagsche Crisis- en Distributiedienst, gevestigd in de Goudenregenstraat. Bron: Koen van Wijk, 'alles op de bon').

April 1943 De kranten staan bol van de 'terroristische aanslag' op het bevolkingsregister in Amsterdam. De kerels die dat geflikt hebben zou ik graag de hand drukken!!! Hopelijk is de ravage enorm. Het zou eigenlijk met alle bevolkingsregisters moeten gebeuren. Tjonge wat zal de mof er de pest in hebben.....

Gister werd er een straatrazzia verwacht dus kon ik niet naar buiten. Toen de brieven maar gelezen. Ik ben wel raar bezig aangaande veiligheid (voor als ze dit schrijfwerk vinden). Ik noem wel namen maar over de acties van de groep(en) rep ik met geen woord. Misschien toch maar gaan doen, al was het maar voor het nageslacht.....

Augustus 1944 Ik ben zo moe. Peter is gearresteerd. Hoe moeten we nog door? Het lijkt me bijna een opluchting wanneer ik opgepakt zal worden. Ik kan er soms met verlangen naar uitzien. Eindelijk niet meer vluchten, zo vaak wisselen van adres. Niet meer liegen, niet meer een ander spelen, niet meer anderen in gevaar weten of brengen. Gewoon weer Frans heten. Hoewel steeds gevaarlijker moet ik doorgaan met schrijven anders ontplof ik.....

September 1944 Het bonnenadres van André's zus is veel te bekend. Volgende week wordt een nieuw adres betrokken. Maar ik heb er geen gevoel bij. Dat nieuwe huis hoort niet bij mij. Ik voel alsof ik afscheid heb genomen.....

Het was op het nippertje (....) geen moeite meer met dit soort acties(....) tot onze grote spijt stortte niets met donderend geraas in (.....) Na geroep van de overkant liep de hele groep over de rails naar de kameraden. Toen ze bijna aan de overkant waren, slopen Leo en ik behoedzaam weg. Leo wilde nog zorgen voor de ontploffingen, maar ik siste hem toe of hij soms levensmoe was. Zo'n lange draad hadden we niet en de mof zou na onze eerste ontploffing de mitrailleurs langs beide kanten van de brug leegschieten. Een beetje risico is te overzien, maar dit zou gekkenwerk zijn. We kwamen behouden bij de auto aan, waar Theo en Klaas al waren, lichtelijk geschokt. Eerst durfde niemand de auto te starten, maar Theo was het eerst bij zinnen en reed de auto zonder lichten zachtjes weg.....

Ik ga zo nog even, via de achterdeur, bij moeder kijken en dan naar 'kantoor' om te zien of de beloofde zending bonkaarten er al is. Met die grote spoorwegstaking hebben we zoveel nodig. Het is nauwelijks meer bij te benen.

(Harald: dit is de laatste zin uit de laatste brief van Frans Britzel. De zus van Frans leeft overigens nog, zij is de moeder van Thérèse Clay.)

Het verraad

Op vrijdag 29 september 1944 werd een groep verzetsstrijders opgepakt bij een inval aan de Laan van Meerdervoort 415 a. Verraden door Anton Veugel (niet zijn echte naam, een alias) een zogenaamde verzetsman die voor de Sicherheitsdienst werkte. Deze verrader, een SS'er en twee Duitse soldaten arresteerden tien personen, waaronder Frans Britzel. De verrader bleek na de oorlog uiteindelijk verantwoordelijk te zijn geweest de dood van vele verzetsstrijders. Hij kreeg levenslang maar zou slechts zeventien jaar verblijven in de strafgevangenis in Breda. Hij woonde vlak over de grens in Duitsland en heeft nog tot 1999 geleefd en speelde nog elke week een potje bridge met 'die alte Kameraden'.

Aan het Haantje bij de spoorwegovergang tussen Rijswijk en Delft zijn op 7 oktober 1944 tien mannen gefusilleerd als vergelding voor een sabotageactie op deze spoorbaan door het verzet. De tien slachtoffers waren de tien Haagse verzetsmensen die een week voor de fatale datum waren gearresteerd. Zij hadden niets te maken met de sabotage aan de spoorlijn.

Het ooggetuigenverslag

De auteur van het boek is er uiteindelijk in geslaagd om een ooggetuige op te sporen die de executie van de tien verzetsstrijders heeft gezien.

"Zaterdagmiddag 7 oktober 1944 was ik met mijn vader op weg om melk te halen bij de boer. Ik woonde al een tijdje bij hem met mijn zoontje, omdat mijn man in een kamp in Duitsland zat, veroordeeld als een van de Geuzen.

Mijn broer woonde ook nog bij mijn vader en lag al maanden in de voorkamer op bed, omdat hij een lelijk ongeluk had gehad.

Mijn vader en ik liepen richting spoorwegovergang. De avond ervoor was er sabotage geweest aan de spoorbaan, en al uit de verte zagen we, tot onze grote vreugde, dat de schade aanzienlijk was. Toen we bijna bij de overweg waren, kwamen er van achter ons een Van Gend & Looswagen, een open vrachtwagen en een rode personenauto hard aanrijden. De soldaten in de Van Gend & Looswagen en die in de vrachtwagen floten en zwaaiden naar me. De soldaten in de vrachtwagen waren heel raar opgesteld. De twee voorste op hun knieën, daarachter twee op hun hurken en daar achter twee staand. Ik weet niet waarom, maar het zag er vreemd uit. In de personenauto twee hoge officieren en een man in een gewoon pak. De Van Gend & Looswagen reed over de overweg, keerde daar en werd valk bij de rails gezet. De vrachtwagen werd op de rails gezet en de chauffeur probeerde te keren, maar een van de wielen zakte weg tussen de bielzen.

Uit de Van Gend & Looswagen en de vrachtwagen kwamen een heleboel soldaten, die lachend en soms vloekend hielpen de andere wagen te keren. In de vrachtwagen zagen we mannen, op hun knieën, de handen op de rug gebonden. Mijn vader en ik wilden langs de auto's lopen, maar we werden teruggestuurd. Aan de andere kant van de overweg zag ik een vriend van mijn broer aan komen fietsen, maar hij werd ook teruggestuurd. Net als wij heeft hij zich vlakbij achter een dikke boom verscholen.

De geboeide mannen werden uit de vrachtwagen gehaald, en we snaptten natuurlijk wat er ging gebeuren, maar we liepen niet weg, iets dwong ons om te blijven kijken. Ik zag de mannen en dacht: "O, God, wat zijn ze nog jong." Een van hen kan niet ouder dan achttien zijn geweest.

Vijf van hen werden op enige afstand van elkaar tussen de rails gezet, de anderen moesten op de overweg blijven staan.

De soldaten stelden zich op en legden aan. Een van de vijf mannen op de overweg begon te zingen en bleef zingen toen zijn vrienden werden neergemaaid. De andere vijf moesten nu tussen de lijken in gaan staan.

Daarom waren de eerste vijf natuurlijk zo ver uit elkaar gezet. Het was allemaal van tevoren uitgedacht, dat voelde ik, dat zag ik en nooit meer vergeet ik de precisie waarmee de mannen werden opgesteld. Alsof dat nog belangrijk was. De ene man zong nog steeds. De soldaten legden weer aan en hebben toen de mitrailleurs werkelijk leeggeschoten. Wij werden nog bijna geraakt, toen een kogel op de boom, waar wij achter stonden, ketste en in de sloot verdween.

Nu stapten de hoge omes en de man in het gewone pak uit de rode personenauto. Ze gingen bij de lichamen kijken, zeker om te zien of de jongens echt dood waren. Kennelijk tevreden stapte iedereen weer in en de auto's vertrokken. Ik denk dat het alles bij elkaar nog geen kwartier heeft geduurd.

De vriend van mijn broer kwam aangefietst, mijn vader en ik waren richting spoordijk gelopen. Samen met de jongen zijn we nog gaan kijken. Ik wilde weten of er misschien niet toch nog een van hen leefde. Ik heb ze op het voorhoofd gevoeld, alle tien. Ze waren nog warm. Ik vond het zo vreselijk om ze daar te moeten laten liggen.

's Avonds begon het heel hard te regenen en ik heb mijn vader gesmeekt om me te helpen de lichamen bij ons in de voorkamer te leggen. Maar hij zei: "Meisje, dan krijgen wij ook de kogel." Hij had gelijk natuurlijk, maar ik vond het ontzettend om die jongens daar te laten liggen in de stromende regen. Toen zijn we met een buurman de lichamen gaan toedekken met stukken zeildoek.

Vlak daarna kwam er een politieauto bij ons langs om te vragen of mijn vader wilde helpen de jongens te vervoeren. De Duitsers hadden opdracht gegeven om ze te laten liggen tot zondagmiddag twaalf

uur, maar de commissaris van politie van Rijswijk had gezegd ze te halen voor een gewonen begrafenis. Ze hebben de lichamen op een handkar gelegd, mijn vader vond toen nog twee brillen en moest die van de politieman bewaren. Een buurjongen is de kar stiekem gevolgd en heeft gezien hoe die naar een hoekje van de begraafplaats werd gereden, daar stonden al tien kisten klaar. De commissaris was er zelf ook, met nog een paar lui van de politie. Die moesten de gezichten van de jongens schoonmaken en toen werden de hoofden van de tien een voor een opgetild om een foto te maken. Voor de familie, hoorde ik later. Toen zijn ze in de kisten gelegd en begraven.

Een week of twee later kwam een oom van een van de jongens omdat hij gehoord had dat mijn vader brillen had gevonden, hij wilde de bril van zijn neef graag meenemen. Ik zie hem nog staan, een meneer met een hele dure jas, de bril in zijn handen. Hij kon niets zeggen, heeft zich omgedraaid en is zo weggelopen.”

In deze papieren LK staan niet alle foto's afgedrukt die ik heb gemaakt, die komen beter tot hun recht op de website. Op www.hkvachilles.net is dit verhaal, inclusief alle foto's, terug te vinden via:

- tab *Over Achilles*, dan *Historie* en dan *Frans Britzel, verzetsstrijder*
- de Sellicha rubriek, op de home page helemaal onderaan te vinden

Bronnen, locaties en informatie:

- Boek *Want de dood is altijd voor een ander* auteur Thérèse Clay ISBN **90389 04460**
- Koen van Wijk, Alles is op de bon
- <http://oranjehotel.nationaalarchief.nl/zoeken.asp>
- <http://www.oorlogsmusea.nl/artikel/4816/Oorlogsmonument-Rijswijk.htm>
- http://www.ogs.nl/srs_site/SDetail.asp?zt=britzel&zn=s&pg=1&sl=20914&single=true
- Achilles Leeuwenkrabbels en Achilles ledenbestand
- 50 jaar Haagse Korfbal Bond (1919 – 1969)
- Cederstraat 63 * Laan van Meerdervoort 415 * Begraafplaats Oud Rijswijk * 't Haantje oorlogsmonument in Rijswijk

Harald Braakman, december 2009